

doronga, in menigte uitsteken, *modoronga wo'o ntaoe, kasondonja*, de hoofden der menschen steken in menigte uit, zooveel zijn er, *mododoronga karama*, de vingers steken in menigte uit.

dosa (uit het Boeg.), fout, schuld, zonde; *madosa*, schuld hebben, schuldig zijn; *modosa*, beboeten, boete opleggen; *ma(nga)dosa*, iem. d. beboeten, in een verkeerden toestand brengen, bv. door hem met onwil iets te geven, zoodat het hem geen geluk brengt, *jakoe nadosa ntaoe setoe, maria² nauai pai banja ri kaboeja ndaja*, hij heeft mij in een scheeve positie gebracht, velerlei heeft hij mij gegeven, maar niet uit mildheid, *dja noedosa² ka jakoe*, ge brengt er me maar mee in een hachelijken toestand.

kadosa, w. t. v. *kapali*, verboden, zondig, *ndapokadosa*, het is voor verboden verklaard; *mangkadosani*, w. t. v. *mangkalingani*, vergeten, *koekadosani*, ik heb 't vergeten; *mampekadosaka*, met iets een ander in een scheeve positie brengen, *noeai mpekadosa², noeai noepekadosaka*, ge geeft het op eene wijze die geen geluk aanbrengt, ge geeft het en brengt er mij mee in eene moeilijke positie, *napekadosaka ntaoe inja ri toekakanja*, de jongere broeder bracht er een hachelijken toestand mede over zijn ouderen broeder (door hem iets met wrevel te geven, 't geen ongeluk aanbrengt).

tedosa, in schuldigen toestand geraakt, *koepotedosa*, ik ben daardoor in schuldigen toestand gekomen.

Tog. *padosa*, boete (uit 't Boeg.).

E.

ea (Soend. *era*, Sawoesch *meā*, Tond. *mea'*, Sang. Bim. *meha*); *maea*, beschaamd, verlegen, *maea matakoe*, ik ben verlegen, beschaamd; *kaea of ea*, schaamte, verlegenheid, *bangkemo ea mami*, we waren zeer beschaamd, *ea ngke-²denja, ea letinja*, scheldwoorden, z. y. s. laat hij (zij) beschaamd zijn over zijne (hare) schaamdeelen! *kaea mata, ea mata*, beschaamdheid; verlegenheid; *mampakaea*, beschaamd,

doso (Kaid. „slang”), boomhagedis.

dosogi, w. t. v. *mosoe* (nabij); *ne' e noepulosogi*, kom er niet dicht bij.

1. *dota* (Kant. *doto*), begeerte, lust, *dota ndaja*, inwendig verlangen; *madota*, gretig, begeerig, *madota moeni pangkoninja, da toecoe*, hij eet weer met lust, hij blijft in 't leven, *madota mampepate jakoe*, begeerig om mij te dooden; *metidota*, gulzig noemen, *dja noepetidota jakoe*, ge beschuldigt me maar van begeerigheid.

2. *dota*, Amp., *radota ri watoe djole*, de maïs wordt op een steen stuk gestampt.

dotali ([vgl. *roesa* en] Gor. Boelang. Kaid. *doetalo*, Par. Mënt. *roesa*; wrsch. uit 't Bob. *gotal*), Amp., storm, *tauca jaoe kila, dotali, bae bokoli*, we gaan nog niet, er is storm, de golven zijn hoog.

doti (uit het Boeg.), gif, dat op geheimzinnige wijze in het lichaam wordt getooverd, maar er ook weer uitgetooverd kan worden (Tor. I, 397, 404, 406, II, 52); *ma(nga)doti, -dotisi*, vergiftigen, *taoe madotisi joenoe, ntje' e to pedoti*, iemand die anderen toovergift toedient, dat is een vergiftiger.

dowalo, een boom die een weeken stam heeft (geen hout).

dowe (vgl. *loë* en Boeg. *gowe, rove*); *taoe dowe*, een man die als vrouw leeft, en zich v. mannenwerk onthoudt.

dowina, pr. t., dij, bovenbeen; *ndaparoendoe ri dowina* (Tor. III, 693, 69), is op de dijen neergezet; *nombedowina doe'i*, op de dijen komen de siri-hzakken tegen elkaar aan; *koedodowina*, ik heb het op de dijen gelegd.

verlegen maken; *mepakaea*, id. intr.; *mampokaea, mampomaea*, beschaamd, verlegen zijn over iets.

maeati, maeasi, beschamen, verlegen maken; *tamba ngkinaea*, zie 1. *tamba*.

toea „de bruine”, w. t. v. *kongka* (kieken-dief), in 't biz. aldus genoemd tijdens 't feest *momparylangka* (Tor. I, 367), omdat hij dan loert op de zielen der meisjes, die op dit feest

door de lucht naar de Bovenwereld reizen. *mantoëani*, beschaamd, verlegen maken, *taoe ndatotoëani, ndapompaoeka madja' a raja*, de menschen worden verlegen gemaakt, doordat ze boos worden toegesproken.

eda (vgl. *deda*); *mo'eda*, op een huppeldrafje, in een handgalopje loopen, vooral v. paarden, *motoroetoe njara, be mo'eda*, het paard draaft hoog, het neemt geen handgalop; *ka'eda² pelindjanja*, hij heeft een huppelenden loop; *mampapo'eda njara*, een paard in een korten galop zetten; *mampo'edaka, mangka'edaka*, er bij huppelen, *po'eda ntjamba' a, samba' a mampo'edaka*, door het galoppeeren van 't eene (paard) gaat het andere ook galoppeeren.

1. *ede* (vgl. *rede*), laag, kort, *taoe ede*, een korte man, *ede pompaoenja*, zijn toespraak is kort; *ka'ede*, korthed, laagheid, *ka'edenja of edenja*, in 't kort, kortom, om kort te gaan, *edenja da koeto'o*, om 't kort te zeggen, *bar'e napodjo ntonji da mosea' ri kadjoe djamboe, ka'edenja*, de vogels willen niet in djamboeboomen nestelen, omdat ze zoo laag zijn; *mampuka'ede*, kort maken, bekorten, inkorten, *paka'ede mompaoe*, maak het kort met spreken; *mangka'edeka*, er kort bij blijven, er laag door zijn, *kasae mporeme se'i, djole dja mangka'edeka*, doordat de droogte thans zoo lang aanhoudt, blijft de maïs er kort bij; *tala'ede*, een kort mensch.

2. *ede* (vgl. *dede*, enz.); *moëde*, op eene rij staan; *sampoëde*, op ééne rij; *mampapoëde*, in eene rij zetten, in de rij laten staan; *maederaka*, volgens de rij, in volgorde behandelen, gebeurtenissen geregeld vertellen.

edi (vgl. *dedi*, enz.), benaming voor kleine meisjes.

1. *edja* (Par. *odja*, Loin. *odjan*, Bal. *edjan*, Boes. *san*, Sa'd. *eran*), trap, ladder, meestal een balk waarin treden zijn gekapt, *taoe lore edjanja*, iemand wiens trap glad is (v. d. vele bezoekers), *taoe maroempoegi edjanja*, iemand wiens trap ruig, vuil (niet veel be-
loopen) is, die geen aanloop v. bezoekers heeft, niet gewild is, *edja angga*, een silar- of woka-blad, als eene harmonica opgevouwen, waarmee kinderen spelen, *edja mba-*

jatoe, zie 2. *wajatoe, edja mbalatoe, ndabulatoeni*, zie *balatoe*.

teedja, teedja² pesajoenja, zijn hakken is als met trappen (als hij hakt, komt de 2e of 3e hak niet op dezelfde plaats als de 1ste, maar er boven of er onder); *nasajoë, dja naedja²*, hij hakte er in, maar de hakken kwamen niet in dezelfde keep.

mal'nga pedjani, v. e. trap voorzien.

2. *edja* (uit 't Mal.); *mangedja*, spellen, *soera mpangedja*, spelboek.

edjo (vgl. *kedjo, kendjo, pedjo, peo*); *edjo-edjo*, mank, kreupel loopende, door pijn aan de voeten.

edo, in *to edo*, w. t. v. *baeala* (buffel). Vgl. Boeg. *tedong*, buffel, en B. *katedo*, pompoen, die vaak krom is als een buffelhoorn.

ee, uitroep van verbazing of v. ongeduld, ook om iem. te roepen of de aandacht op iets te vestigen, *ee! kadagonja*, wel! hoe mooi, *ee, mapari!* wel, hoe zwaar! *manga' a dja, ee!* 't is maar licht, kijk maar! *Manipi, ee!* zeg, *Manipi!*

ka'ee², aldoor drenzende, zonder tot schreien te komen; *moëe*, gonzen, zoemen, *moëe nodjo ri wengi*, 's nachts gonzen de muggen; *na'eeke*, met *ee!* toeroepen, *eeke asoe setoe*, roep eens tegen dien hond (om hem te verschrikken); *mopa'eeke*, aangaan tegen anderen, *paoe mpopa'eeke*, woorden waarmee men tegen anderen uitvaart; *mampa'eeke ananggodi wongo*, ondeugende kinderen verbieden.

1. *e'e* ('t geluid v. drukken, bij afgang). w. t. v. *ta'i* (poep); *to'e'e*, poepen, *taoe to'e'e daa*, iemand die bloedafgang heeft; *dja leke nto'e'e oer, kina' u da wa'oe*, het water kookt maar half, de rijst zal van binnen hard zijn (hier is *to'e'e*, als vies woord, uitdrukking v. minachting).

2. *e'e*, pr. t. = B. *se'i, se'e* (deze. dit; *mbae' e embae' e* = B. *erase'i, -se'e* (aldus, zooals dit). *e'eoni* (vgl. *giori* [enz.]). Todjo, hol, met een gat.

ega (vgl. *bega, dega, [rega]*); *ega²*, v. elkaar afwijkende, v. d. beenen v. iem. die wijd-beens loopt, *ega² pelindjanja, bengonja ke-*

sola, hij loopt wijdbeens, hij heeft schurft aan de billen, *bengo ega*², billen die uiteenstaan; *ka'ega*², aldoor wijdbeens loopende, *koerilinja nakt'ega*²*ka*, om eene framboesia-zweer die hij op de billen heeft loopt hij wijdbeens.

ege (vgl. *pege* [enz.]); *kaege*², lillend, trillend, v. e. weeke massa, *kaege*² *joempinja*, *ka'ai ngkaboknja*, zijne vetkwabben lillen, doordat hij erg vet is.

sangege, *woengege*, met een smak, *sangege lai poe'oe edja*, met een smak viel hij onder aan de trap neer; *mongege*, neersmakken, *kangege*², al neersmakkende.

ehe, uitroep v. verwondering, *ehe, impia kadjelamioe?* wel, wanneer zijt ge gekomen? *mo'ehe* (Mor. id., [willen, wenschen], goedvinden), toespreken, aanspreken, iemd. dien men ontmoet, *laoe linggona, da ndjo'oe mo'ehe*, daar zijn gasten, ga eens een praatje maken; *mamp'o'eheka taoe*, iemd. aanspreken, met iemd. een gesprek beginnen, *be sako nap'o'eheka jakoe*, hij heeft me niet eens toegesproken, *mamp'o'eheka taoe mate*, een doode toespreken, hij 'tlijk gaan zitten en eenige woorden v. afscheid tot den doode zeggen; *ba'ehe*, iemd. die gaarne de menschen aanspreekt.

samp'o'ehe, degene met wien men een gesprek aanknoopt; ook de naam v. e. boom (dez. als *kabasenga*, Tor. II, 158, 272), gebruikt als tooverkruid bij den oogst, omdat hij de levenskracht der rijst toespreekt, zoodat zij niet weggaat; van het hout maakt men gaarne de huistrap, omdat zij dan de geesten zal toespreken om niet naar boven te gaan, of de gasten om boven te komen.

[1. *ei*, verminking van *leti*.]

2. *ei*, pr. t. (vgl. B. *se'i*); *na'ei*, *natandoeaka*, ze zeggen: hier is 't, en hebben het aangegeven; *ei, ntjinabe ralima*, hier! de hand heeft het aangenomen; *natandoe, na'ei amo*, ze geeft ze aan en zegt er bij: hier!

[e'l, verminking van *leti*.]

eiba, zie *iba*.

eka; *maeka*, bang, bevreesd, *ne'e maeka!* wees niet bang! *maeka rajakoe* of *maekakoe*, ik ben bang, *maeka popo*, zeer bang (*popo, oso* „rot“,

verachtend bijvoegsel); *kaeka* of *eka ndaja*, vrees, *boercoe ngkaeka*, het toppunt v. bangheid; *mampokaeka*, mampomaeka, bang zijn voor, *sako engonja koepokaeka*, zelfs voor zijn neus ben ik bang; *kakodjenja anoe ndajokaekaka taoe setoe*, om hunne dapperheid werden zij gevreesd; *mampakaeka*, bevreesd maken; *baeka*, bangerd.

maekati, *maekasi*, bang maken, vrees aanjagen, *ne'e noepodo da naekati ntaoe*, laat je niet door anderen bang maken; *taekati, to peekati*, liefhebber v. bangmaken, *paoe mpeekati*, woorden v. bangmakerij, vrees aanjagende taal.

mompapaeka, bang maken, *nakambilosita oe, pompapaekanja, napapaeka noe mata*, hij kijkt de menschen scheel aan, dat is zijne manier van bang maken, hij maakt ze bang met de oogten; *bambari mpeparacka*, een gerucht om vrees aan te jagen.

eke (vgl. *deke*, 2. *reke*, 1. *seke*, *nteke*), in de samenstelling *boeroe-eke*, zie *boeroe*.

1. *eki* (Leb. *reki*, O. Jav. *adek, arek*, Bent. *arik*, Mong. *ajok*, Lamp. *arok*, Ibn. *ago*, Bis. *halok*); *meeki*, kussen, besnuffelen, *ma'ngajeki*, id. tr.; *nombeeki*, elkaar kussen (met den neus).

2. *eki* (Tomb. *lahikit*, Tons. *daikit*, Bal. *ikik, kaikik*), *Heliconia Bihai*, Cl. 1755, een fraaie plant, met groote bladeren, zoo groot als die van wilde pisang; de bladeren worden gebruikt om er foeja in te laten roten, of om er spijs in te pakken, daar zij taai zijn; twee artn.: *eki pomoeja*, met groote, dikke bladeren, wordt aangeplant, en *eki kakadjoe*, groeit in 't wild. Tor. II, 199.

1. *ela* (Mak. Boeg. id.); *ela*² of *maela*², onzeker, onbepaald, van kleur, plaats, richting, enz., *dja maela*², *be jonto kaboejanja*, 't is onzeker v. kleur, niet bepaald wit, *taoe ela*², iemand die noch welvarend is, noch gebrek lijdt, *meari ri ela*² of *ri kaela*², nu hier, dan daar verblijvende.

mangela, *mangela*², met een geweer, lans of ander wapen, zonder honden, in het onzekere rondloopen, om wild te krijgen; *mampangelaka*, aldus er op uitgaan voor, om; *mampangelasi bonde sindjaoe*, den akker ginds

afloopen, om wild op te sporen; *kangela*² *rajanja*, zijn zin, zijne begeerte gaat maar steeds (er naar) uit, *ma'ai kakangela*² *ulajanja manginsoe*, hevig is zijne begeerte om te drinken.

2. *ela* (Mor. id.), een stopwoord in PmB. (missch. uit *bela*, vriend), *ia ela,inja ela, sinja ela*, stopwoorden ter bevestiging, *marongki, ia ela!* wel, omdat we zoo'n verlangen hebben!

3. *ela*, pr. t., *koela*, parall. m. *koepantole*, ik zeg.

1. *ele*; *maele*, sussen, troosten, afleiden, *ananggodidi*, een kind troosten, afleiden, *ananggodidi ndaeleka loka*, het kind wordt met pisang gesust, *siko ne'e maele ngkaliomoe*, ge behoeft omtrent uzelf niet bezorgd te zijn (geen troost te zoeken); *mangele*, troosten, sussen.

2. *ele*, *elegi* (Minah. t. *ilek, elék*, Mal. *tilik*, Bad. Bes. *Balant. ile*; [vgl. *ole, siligi*]); pr. t. *me'ele, me'legi*, kijken, zien, *pe'legi lusa*², kijk scherp uit; *pe'ele*, oog; *ma'ele, ma'elegi, manglele, manglegi*, kijken naar, bekijken, zien (tr.), *manglele taoe toroendoe*, kijken naar de aangekomenen: *ele ntoelajole desa*, kijkt, ziet maar eens.

[*ele* is in pr. t. ook aanvullend achtervoegsel, vgl. 1. *loja*.

3. *ele*, PmB. = *kede*, ventje. (MS.)

elena, zie 1. *lena*.]

eli (vgl. *beli, geli, weli* en Sa'd. *ili*): *meeli*, omkijken, *meeli utalikoe*, achterwaarts omzien, *meeli reme* „de zon kijkt om“, d. i. er is avondrood in het O. of over den geheelen hemel; de zon kijkt dan om, of ze ook iemd. naar de Onderwereld kan medenemen. Tor. I, 272, II, 85. Measa, 76, 51; *mampeli*, omkijken naar, zich bekommeren om, denken aan, *beno napeeli jakoe*, hij kijkt niet meer naar me om, *mampeli talikoe*, naar zijn rug omkijken, den terugtocht aannemen, *laboe-koe koekalingani, be koeoe*² *mampeli*, onophoudelijk denk ik aan mijn hakmes dat ik heb vergeten, *napeeli pombainja*, hij denkt aldoor aan 't geen hij heeft gegeven (verwacht er iets voor terug), *sungaja*² *da koepeli siko*, ik zal zeker aan je denken; *mampelika*, zich van iets afwenden; *mombepeli, mombepeli*, naar elkaar omkijken, aan elkaar denken.

*kaeli*², aldoor omkijkende, *kaeli*² *rajakoe*, ik ben afgeleid, ik ga steeds met mijne gedachten terug naar, *kaeli*² *ri lipoe anoe napalaika*, steeds terugdenkende aan het dorp dat hij heeft verlaten.

metieli, het hoofd minachtend of spottend afwenden, nadat men iets heeft bekeken; *mampetieli, mantieli*, zich spottend of minachtend over iets uitlaten, *noendjan noepetielika joenoe?* waarom toont ge uwe minachting voor anderen? *bantieli*, een verachter van anderen, een ingebeeld mensch.

1. *elo* (vgl. 1. *iloe, oeloe*, [1. *kelo*] en Boeg. *elo*, Ibn. Bis. *iloe*, Boengk. *elo*, tong, Nap. *eloe*), begeerte, verlangen, *dja elomi komi*, 't is ul. eigen verlangen, *elo ndaja*, begeerte, wensch, *ane dja elo ndajakoe, be da melindja jakoe*, als mijn eigen begeerte (had mijn gelden), zou ik niet op reis gegaan zijn; *maelo*, begerig, verlangend, *ane ue'a maelo, samba'u baela sombo mboeli*, als de vrouw verlangend is (om met den van haar gescheiden man te hertrouwen) is één buffel de boete daarvoor, *boi maelo ri siko*, als er maar geen verlangen bij je opkomt.

meelosi, verlangend maken, graag maken, *mampeelosi*, begeerte bij iemand opwekken, *intje'e napeelosi ri taoe*, daarmee heeft hij bij de menschen de begeerte opgewekt; *maelosi taoe*, de menschen graag maken, begerig maken, *ne'e ndaelosi taoe ane bare'e da nda-waika*, maak de menschen niet begerig als ge hun niets geeft, *dja noelosi jakoe, be noewai*, ge maakt er mij maar begerig mee, ge geeft het me niet.

mumbeeloi, mumbeelosi, elkaar graag maken, bij elkaar begeerte opwekken, *dja mumbeelosi, podo ndapepapakitaku anoenja*, ze maken elkaar maar begerig, ze laten elkaar maar eens zien wat ze hebben, *mumbeeloi ri kugasi*, met elkaar wedijveren in vlugheid, *ue'a sampumbeeloi*, het meisje dat mijne partij is in de wederzijdsche graagmakerij (hofmakerij).

2. *elo* (vgl. *djelo, lelo*, [1. *gelo*]); *to elo*, w. t. v. *uggaroe* (kat).

ema, pr. t. = B. *sema* (wie?).

ara i emba tolenja? hoe is zijn naam?
ara i emba aloenja? hoe heet hij?

1. *emba* (vgl. 2. *lemba* en *Sal. embang*, op de heup dragen), gezellin, vriendin (v. vrouwen onderling), *emba ntjalana*, het kruisstuk in een broek v. Boeg. model, *da emba²koe ri djaja*, om zooveel als mijn gezellin te zijn op weg, *manoe roea emba*, twee paar kippen (aaneengebonden).

moëmba², zich bij elkaar bevinden, met elkaar loopen, tot elkaar „vriendin” zeggen, *sampoëmbanja ri djaja*, hare gezellin op weg; *maemba*, tot gezellin medenemen, *naembai ntaoe*, tot gezellin genomen worden door anderen, met anderen in gezelschap gaan, *salana ndaemba*, [*ndaembani*], een broek met een ingezet stuk.

mosaemba, *mosasaemba*, los om 't lijf hangen, v. e. kleedingstuk dat niet is vastgeknoopt, *be natoe'oe paoebanja*, *dja naposasaemba*, hij heeft zijn draagsarong niet vastgeknoopt, hij laat ze maar los om de schouders hangen.

Saloem. *laemba* (lidw. *la*), vriendin.

Lal. *taemba*, vriend.

[PmB. *maemba* = B. *maope*.]

2. *emba*, pr. t., 1) = B. *era* (als, gelijk), *embanije'e*, aldus.

2) = B. *mbe'i* (waar?), *ri emba*, waar? Vgl. Pal. *oemba*, Par. *ica*, waar?

embe (vgl. 1. *lembe*, *leme*, *wembe* [enz.]); *kaembe²*, lillend, trillend, v. week vleesch of vet.

1. *embo* (Mak. Boeg. *embong*); *embo ntasi*, een groote kalebas-soort; *moëmba²*, opgehoopt liggen, bv. vuil, afgevallen vruchten; *maembo*, graaien naar, zoeken naar iets, dat tusschen of onder andere dingen ligt, *noenidjaa malai noëmbongji?* wat gaat ge zoeken? *koeëmbongji pantosoe tetadji*, ik zoek, ik graai naar een verloren naald.

sangkaembo, één stuk, één vak v. e. bevoleid rijstveld (Bad. id., wrschl. uit die taal overgenomen; vgl. *lembo*).

2. *embo*, pr. t. = B. *wembo*, waaien, zwaaien, wuiven.

a) *taembo² uloremo*, laat ons hem bewaaien met-roode soi,

b) *taembo² loenimo*, laat ons hem bewuiven met gele soi,

c) *embo ndore magoinggi*, bewuift hem met koele soi,

d) *embo loeni malotoni*, bewaait hem met koude soi.

Embo Daga, 't deinen der zee', n. v. e. dorp der luchtgeesten, vgl. *embo ntasi* op 1. *embo*.

3. *embo* (vgl. 1. *embo* en Bad. *imbo*, goud wasschen, *embo*, roeren, Boeg. *mangembong*, goud wasschen); *mangembo*, 'goud wasschen, uit het zand der rivieren, in ondiepe houten bakken; de B.sprekers doen dit niet; bet woord is wrsch. uit 't Nap. overgenomen. Zie Tijdschr. A. G. 2^e Ser. dl. XXV, 1908, bl. 1319.

emboe (vgl. *gemboe*); *moëmba²*, slepen, over den grond slieren, *moëmba² topinja*, haar sarong sleept.

eme (vgl. *ome* [enz.] en Boeg. *teme*, pissen, [Mor. *te'eme*, id., *eme*, pis]), groentesaus, groentenat; *maeme*, met nat begieten, bevochtigen, *naemesi kina'anja*, hij begoot zijne rijst met saus, *pae mami naeme² noe oedja*, de regen heeft onze rijst nat gemaakt, *kami wo'oe naememo mpaee setoe*, ook wij zijn in die zaak betrokken geworden; *naemeka kina'anja*, hij begoot zijne rijst er mee.

empa; *maempa²*, bij kleine hoeveelheden doen, den voortgang telkens afbreken, *dja ntaempa²*, *be ndarai sangkani*, 't wordt slechts bij beetjes gegeven, niet ineens; *teempa²*, beetje voor beetje, stuk voor stuk, *teempa² kadjela mami*, wij kwamen de een na den ander.

empasi, zonder het beoogde gevolg, v. iets dat begonnen wordt, maar geen resultaat oplevert, *naperapi we'a, natende mamongu, napopea, dja empasi*, hij vroeg een meisje, bracht de pinang, wachtte, maar 't bleef zonder gevolg, *empasi ukabongo paoe*, het gesprek bleef zoo maar zonder gevolg, *empasi djamaanja, naawoeti, wa'anjamo*, zijn akkerwerk is zonder gevolg, hij heeft den grond schoongemaakt, maar daar bleef het bij.

émpegi, zie *empehi*.

émpehi (vgl. *empegi* en Mor. *mo'anpehi*, mat of derg. als onderlaag leggen, Mor. dial. *mo'a-*

pasi, Loin. *ampas*, mat), soort tooverstaf, nl. een Tor. regenmatje (*boroe*), opzettelijk van zeer klein model vervaardigd, waarin een hakmes en eenige tooverkruiden zijn gewikkeld, waarna het op bepaalde wijze is vastgebonden (*ndatimboe'oe papitoe*), *empehi ndatatapeeka pombesoempa² mbokoe*, met de *empehi* wordt geslagen op de gewrichten (van zieken, om de kracht van 't ijzer en van de tooverkruiden door de gewrichten het lichaam te doen binnengaan; Tor. I, 372). Het woord is uit de pr. t. afkomstig en duidt oorspr. het regenmatje aan, waarin de toovervoorwerpen gepakt zijn; vgl. de bet. in 't Mor., waaruit het woord wrsch. is overgenomen.

1. *ena* (Mal. *anjam*, Tontmb. *ajam*, Mak. Sang. *anang*); *moëna*, vlechten; *maena*, iets vlechten, *waikakoe tali, da koeënaka siko bingka*, geef me een hoofddoek, dan zal ik er je een mandje voor vlechten; *poëna ali*, „zoals men een mat vlecht”, een vlecht patroon, afb. Tor. II, 333; [*enanja*, bij een fuik, zie *oesoe*].

mampapoëna, gelasten te vlechten, aan 't vlechten zetten: *mekipoëna*, verzoeken te vlechten; *mampekiema ri, anoe maintjani*, verzoeken het te vlechten aan iem. die de kunst verstaat.

2. *ena* (vgl. *ngena*, *naena*), pr. t.

ri bongi ntjabongi utje'r, in dezen nacht, *ri ando ntja'ando ena*, op dezen dag.

enda, pr. t.; *mame'enda² ntjanti*, om elkaar te dreigen met het zwaard (MS.).

mambe'enda² ntjanti, elkaar met het zwaard houwen (MS.).

ende (Tob. *ende*, Mong. *dende*, Sang. *doende'*) dans, in een kring uitgevoerd, bij verschillende gelegenheden, vooral door vrouwen, op de maat v. d. trom. Tor. I, 292, II, 134, 144, 380; *moënde*, zulk een dans uitvoeren; *moënde mbalili*, dansen in linksche richting, *moënde mposeloa*, zie *seloa*.

maendeka, mampoëndeka, met iets al trippelend of in danspas rondloopen, *ananja moeba, napoëndeka*, zij droeg haar kind in de draagsarong en liep er trippelend mee heen en weer; *mampapoënde*, gelasten den *ende*-dans uit te voeren; *mampompandeka*,

bij een kind dat men in de wieg op en neer wipt, wiegeliedjes zingen, *ananggodi ri kor-bati ndapompandeka*, voor het kind in de wieg worden liedjes gezongen; *kaende²*, aldoor maar dansen, met de beenen trappelen v. ongeduld, *kaenule² laki bangke*, de groote buffelstier staat te trappelen.

pr. t. *noënde² dedera*, loop er eens vlug in heen en weer,

noelogue² ntjanini, doe zooals de honden doen.

1. *endje* (vgl. *lentje*, *lendje*, 1. *lese*), fraai, mooi, *aa, endje saa!* nu, dat is mooi!

2. *endje* (vgl. 2. *kede*, *kedje*). PmB., benaming voor kleine jongens.

endo (vgl. *rendo* [en Mor. *indoece*]), herinnering aan wat vervlogen is, *peendo*, geschenk ter gedachtenis; *maendo*, denken aan, zich iets herinneren, *kami da noëndo wo'oe, ane re'e rasi noerata*, denk ook aan ons, als je buit behaalt, *paendonja i Ronti, soo, soo oë matanja*, toen hij aan Ronti dacht, vloeiden zijne tranen; *waikakoe doi, da re'e wo'oe koeëndoka raneo*, geef me geld, dan zal er ook iets zijn waarmee ik je later bedenk, *bemo re'e endokanja*, hij denkt er niet meer aan.

bare'e koepaendo² da kar'enja pui re'e dja, ik dacht er niet aan dat het er zou zijn en het is er; *mampapaendo*, in herinnering brengen, doen denken aan; *mombendo*, aan elkaar denken.

tekaendo, ontwaakt, tot herinnering, tot bezinning gekomen; *koepakatekaendo siko*, ik breng je in herinnering.

mampatiendo, doen denken, in herinnering brengen, *dja koepatiendoka siko*, ik herinner er je slechts aan.

engra; *meengra*, ruiken; *mampengra*, beruiken, ruiken aan; *meengra*, iets ruiken, *naengra lagica kama'i utaoe*, het hert ruikt dat er mensen aankomen.

engra (vgl. *engka*, *dengga*, *dengka*, [ingka hi]); *engga²*, vogelverschrikker, lange lijn met stukken bamboe, die heen en weer gaan en geluid maken; *teengga²*, heen en weer wapperend, zooals een lap in den wind.

modoengga, modobengga, vgl. *daengga-*

(ngi)), onzeker, wankelend loopen, bv. als men een puist op de bil heeft.

engge (Boeg. *ingki*, nuk, gril), evenals *podjo* kortweg gebruikt voor *bare'e koeengge*, ik wil niet, 'k wil het niet, vooral in de Meerstr. en PmB.

maenggeri, aanzetten tot iets, lust doen krijgen tot iets, *anakoe ne'e noenggeri*, je moet mijn kind niet aanzetten, *dja naenggeri ndaja mbe'anja pai napantjoeemo*, door de gezindheid zijner vrouw werd hij aangezet, zoodat hij er aan meedeed; *mombeenggeri*, elkaar aansporen, lust tot iets bij elkaar opwekken.

ane be noengge, *da noepapaenggeka*, als je er geen lust toe hebt, dan moet je er maar lust toe maken.

enggi, pr. t., parall. met *oera*, verwijderen, opruimen, wegdoen; vdr. dat het dorp *Peera* in de pr. t. genoemd wordt *Ka'enggi*.

a) *da ma'oera bataegi*, om het onheil te verwijderen,

b) *da ma'enggi toendeola*, de ramp weg te doen.

a) *bantja, oera langajadi*, meisjes, ruimt de mandjes op,

b) *lito, enggi ojanico*, jongens, verwijdert de korfjes.

a) *ta'oera taue mpa'ande*, we verwijderen de bladeren waaruit we gegeten hebben,

b) *ta'enggi taue mpantjiboe*, we ruimen de bladeren waaruit we gedronken hebben, op.

a) *ne'emo ka'enggi*, verwijder u niet meer,

b) *ne'emo karale*, ga niet meer weg.

a) *kute'oera bataegi*, het verwijderd zijn van 't onheil,

b) *kate'enggi ntoendeola*, het weggedaan zijn van de ramp.

a) *papa'oera Ndo i nTele*, het wegnemen (van ramp) door Ndo i nT.

b) *papa'enggi Ndo i Bantja*, het verwijderen (van onheil) door Ndo i B.

mobaenggi, moeaenggi, zich verwijderen, zich terugtrekken.

a) *mobilili mporo-poro*, allen keeren terug,

b) *moeaenggi panta*, allen gaan heen.

a) *gontoe da ngkatobalili*, we zullen ons verhaal doen terugkeeren,

b) *toe da ngkatoeaenggi*, we zullen onze woorden doen wederkeeren.

a) *pandomo soeloerolita*, laat ons de lanssen omkeeren,

b) *waenggi tanpa oentata*, laat ons de schilden omwenden.

monokoe doeraenggimo, ik zal teruggaan. *sala boi moeraenggi*, opdat het vaartuig niet terugkeere.

ami da ntoeaenggimo, we zullen teruggaan. *teuaenggi wamba ngkient*, de vlakken der trommen zijn verschoven.

taengginaka landoejo, we strijken het haar weg.

enggo (vgl. *denngo, engko, lengko* [enz.]); *maenggo*, bewegen, verschuiven, op zij zetten,

tojoe manoe naenggo noe linfoeji, da lujoe, de eieren zijn verschoven door aardbeving,

ze zullen mislukken, *naenggo waja, kodu gaga boulenja*, hij heeft de heining verschoven (verzet), zijn akker was te klein,

taoe naenggo ngkonta, iemand die door de vruchten v. d. suikerpalm is bewogen (aardigheid op een dronken man); *teenggo²*, in beweging geraakt, verschuivende. *teenggo² topi ndapelindjaka*, de sarong is aldoor in beweging als men er in loopt; *kaenggo²*, aldoor in beweging, *ndawile sakodi doe, dja kaenggo²*, als de sagopap een beetje schuin gehouden wordt, raakt ze in beweging (van pap die te slap is).

maenggoka, bewegingen maken, zwaaien met, *manomo ulaenggoka taue ma'joe'a*, er wordt met (een mandje met) sarih-pinang gezwaaid om (het hoofd van) den zieke, *ulaenggoka uo'o ntaoe, napangkitu lannoa*, er wordt met een menschedel gezwaaid, opdat de goden het zullen zien.

meenggonaka, zich verschuiven, zich verzetten, *meenggonakamo ntanjaja*, hij heeft zich elders neergezet, *peenggonaka*, schuif op, verplaats je; *teenggonaka lando mbatu*, het uiteinde v. d. (liggenden) boomstam is verschoven.

meuaenggo, zich verschuiven, zich verplaatsen, *peuaenggo*, ga op zij! *teuaenggo*, verschoven; *mauaenggo*, verschuiven, op zijde

zetten, *mauaenggo paenja*, hij stelde ter zijde. wijzigde wat hij gezegd had; *mampapeuaenggo*, op zijde schuiven, ter zijde stellen, *papeuaenggo njurawoe, napolioe ntaoe*, duw je paard op zij, dat ons de menschen kunnen voorbijgaan; *ndijapeuaenggo² ka kami* (of kortweg *ndiuaenggo² ka kami*) *ica'a ndjoe'a*, wil alle ziekte van ons verwijderen (gebed); *mombewaenggo*, voor elkaar opschuiven, ook: elkaar doen opschuiven, maken dat de een voor den ander plaats maakt; *mampombeuaenggo² paoe*, eene afspraak wederzijds ongeldig maken, voor elkaar verschuiving maken ten opzichte eener afspraak.

tedienggo, waggelend, telkens verschuivend, *tedienggo pelindjanja*, zijn loop is wankelend, onvast.

engka (vgl. *lengka, dengga, engga, [daengkan-gi]*, enz.): *moengka²*, gebrekkig loopen, v. kinderen of zwakke menschen; *maengka*, *maengkungi paue*, eene zaak gebrekkig, onzeker voordragen, behandelen, zoodat er geen voortgang in komt, *ulaengkungi mata mpososa*, de feestdag is in 't onzekere gesteld, de dag is onbepaald gelaten.

meengkanaaka, zich wankelend, onzeker voortbewegen; *teengkanaaka kundjo'oenta*, zijn voortgaan is wankelend, onzeker komen te worden.

engka (bi), zie *ingkuabi*.

engke (vgl. *entje, lengke*); *moengke*, met opgetrokken knieën zitten, op de hurken zich voortbewegen, zooals kikkers, *taoe moana moengke ri dopi pai mekoganaaka ri kajoro*, de kraamvrouw zit gehurkt op een plank en houdt zich vast aan een touw; *meengke*, de knieën optrekken, om daarna in de hoogte te schieten, *meengke taue mepone ri mamonga*, iemand die in een pinangboom klimt, trekt de knieën op; *teengke paenja*, zijn woorden zijn omhoog geschoten, zijn onbehoorlijk geworden, de grens te buiten gegaan; *meengke*, uit een hurkende houding op iets springen, *toroena maengke taue, metopa ma'i wintja*, de pad springt op iemand en komt neer op zijn voet; *kaengke²*, aldoor hurkend rondspringen.

meengkeraka, -raka, hurkend voortspringen, *toempa meengkeraka pelindjanja*, kikkers springen op de hurken voort, *ada meengkeraka*, het gewoonrecht hurkt neer en springt op (is veranderlijk); *teengkeraka*, in de hoogte komen te gaan, bv. een broek die wordt opgestroopt; *maengkeraka*, in de hoogte doen gaan, *naengkeraka ada*, hij heeft het gewoonrecht opgevoerd (door bv. een hooge broete te eischen), *engkeraka sulintamor*, stoep je broek op, *teroeboema ri talikoemo ananggodi, engkeraka*, het kind is afgezak op je rug, beur het in de hoogte.

pr. t. *engke*, stap, schrede, bij het opklimmen, *taoe engke, apa engke*, drie stappen, vier stappen naar boven.

engko (vgl. *lengko, enz.*, (*inggoe* en Mor. *engke*), eigenaardigheid, bijzondere handeling, grap, aardigheid, gril, kuur, zowel in gunstigen als in ongunstigen zin, *taoe sondo engkonja*, iemand die veel grappen uithaalt, *he kwepokono engkonja*, ik houd niet van zijne streken, *dja engko nTo Lageno se'e*, 't is slechts eene eigenaardigheid der Lageërs, *engko ntjalana*, het snit v. e. broek.

meengko ri joemo, maengko joemo, anderen meesleepen, meenemen, betrekken in iets dat men doet, bv. bij het tolleren: door als de laatste den tol v. den tegenstander uit te gooien alle voorafgaande misworpen zijner partijgenooten goed maken, *ame moapiso maengko anoe he moapiso, pai napengko, maka si'a ndjaoe ri sindara mpapisanja*, zij die twisten betrekken in hun twist anderen die niet twisten, en dat zij ze er in betrekken is omdat dezen tegenwoordig waren bij den twist van genen.

moengko, iets eigenaardigs hebben, streken, grappen of andere bijzonderheden; *moengko*, bijzonder doen, dwaze, eigenaardige, ongewone dingen verrichten, streken uithalen; *teengko*, met iets bijzonders er aan, *taoe dja waja², hore'e peengkonja kateengkonja*, een rijststamper die maar kuarsrecht is, zonder eenige versmalling, *bare'e teengko*, er is niets bijzonders aan, er zit niets bijzonders achter, *enggo* (vgl. *sengo* en Niass. *ingo*, Laj. *engo*,

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Engka — ENGO 149

Boeg. *ingl.*, Mal. *ingoes*), neus, *engo nggoema*, de houten richel, op de zwaardscheede uitgespaard en met twee gaatjes doorboord, door welke de draagband loopt; *engo mboela*, geiteneus, n. v. e. kruid, ook w. t. v. *leti* (vrl. schaamdeel).

mentjiengo, oprisping door den neus veroorzaken, v. spijs of drank die gist, *mentjiengo madoe*, *pai napentjiengo*, *maka ma'ai ngkatasa*, de doerians pakken iemand bij den neus, en dat ze oprisping geven, is omdat ze zeer rijp zijn.

Amp. *engo ngkioekoe*, de kiemgaten der kokosnoot; *moengo*?, met den neus snuffen, snofneuzen.

enoë (Bis. *hinaoe*, Sang. Tomb. Bent. *ino*), kraal en al wat er voor dient, kralensnoer; *moënoe*, kralen dragen; *mampoënoe*, als kralen gebruiken, *be marombo oedja*, *be sape ndapoënoe*, de regen is niet hevig geweest, de druppels waren niet genoeg om er een sluitend kralensnoer van te maken. Tor. II, 226.

enta (vgl. *kenta*); *moënta*?, bij het weenen om een doode diens deugden en daden opsommen; *muenta*, volgens den regel, in goeden samenhang iets voordragen, *naenta mpolago polinganja*, ze hebben in goeden samenhang gezongen.

pr. t. *enta* = B. *ento*, zie aldr.

roendoe ri pata mpoënta, aangekomen op den vloer waar de *ento*-zang wordt gezongen. *pampoëntaka koralata*, de plaats waar voor de *toroeji* de *ento*-zang wordt gezongen.

mampoëntaka bolengka, den *ento*-zang uitvoeren voor gesnelde koppen.

enti (vgl. *edi*, *dedi*, *eti*, *leti*), benaming voor kleine meisjes, die ze wel eens als eigennaam behouden.

1. *entja* (Mor. *ensa*, trap); *mokala'entja*, trasp-gewijze verschillen in grootte, *ngisi mokala'entja*, ongelijke tanden.

2. *entja*, Todjo, n. v. e. kruid.

entje (vgl. *uentje* [enz.], *enjke*, *rentje(ki)*, *ese*, *gese*); *moëntje*, verschuiven, opschuiven, *saentje waima'i*, *saentje wailo'oe potaronja*, een schuifpas hierheen, een schuifpas daarheen, zoo danste zij; *kaentje*?, aldoor verschuivende;

gantji baentje, een tol die niet op zijne plaats blijft draaien, maar verschuift; *maentje*, *maentjeka*, iets verschuiven, met iets schuiven, *dampo ntoeke naentje*, hij schoof de sluiting van 't venster weg (bv. een stuk atap, dat aan lussen over een bamboe kan geschoven worden), *naentjeka waima'i waindjo'oe potaronja*, met hare danspassen schoof zij heen en weer, *teentje*, *teentje'waka*, komen te verschuiven.

maentjengi, *maentjeki*, door gras en struiken voortschuiven, bv. bij het oogsten.

entjoe (vgl. *gentjoe*, *isoe*, Da'a-t. *indjoe*); *mentjoe*, opschuiven, van zijne plaats gaan, verschuiven, *peentjoe waima'i*, schuif hierheen op; *teentjoe*, verschoven, opgeschoven, *pelindja sa*, *be teentjoe*, loop dan toch, je komt niet van je plaats, *oengku ire'imo kateentjoe mpelindjanja*, tot hier is hij met loopen opgeschoten, *teentjoe mpoloe*, hurkende verschoven.

meentjoenaka, uit zich zelf verschuiven; *teentjoenaka*, v. zijn plaats geraakt, verschoven; *maentjoenaka*, iets verschuiven.

mekaraentjoe, zich verschuiven; *nakaraentjoe pale ngkarubanja*, ze heeft de mouw v. haar jakje opgestroopt; *tekuraentjoe*, v. zijn plaats geschoven.

entjoe mpoloe (of *waliri*), een kruid dat als toovermiddel bij den oogst wordt gebruikt, omdat de naam „gehurkt voortschuiwen” beduidt, 't welk doelt op het langzaam opschiepen v. d. oogst, omdat er zooveel te oogsten is (Tor. II, 272).

ento (vgl. *enta*, of *dinto*, enz.), een zang, dien men zong bij het koppensnellersfeest in den tempel, Tor. I, 242, III, 624—639; *moënto*, dezen zang zingen; *kaento*?, in menigte zich bewegen, zooals de feestvierende *ento*-zangers in den tempel, *kaento' tase ndjo'oe molida*, in menigte gaan de menschen de sawah's bewerken.

éó (vgl. 2. *alo*, 1. *ando* en Bent. *lar*, Boes. *do*, *ro*, Gaj. *lo*, Nap. *alo*, Bis. *adlaoe*, Sang. *elo*, Minah. t. *éndo*, Ngadj. *indaoe*), zon, dag, daglicht, *mata eo*, *ogoe eo*, *batoe eo*, de zonneschijf, gebruikt als het enkele *eo* niet duidelijk

genoeg is, *eo mboeja*, de eerste dag der maanmaand (Tor. II, 265), *eo laki* „mannelijke zon”, felle zonneschijn, *eo ndoda* „zonneschijn die zelfs den steeds vochtigen dadap-boom zou droogmaken”, heete zonneschijn, *eo tina* „vrouwelijke zon”, zachte zonneschijn, *ewaimbe'i eo*, *rimbe'i eo*, *makoedja eo*? hoe is 't met de zon? waar staat de zon? hoe laat is het? — De dagen der week zijn: *eo minggoe* (Zondag), *eo manda* of *eo ka'isa* (Ma.), *eo karadoea* (Di.), *eo katatogo* (Woe.), *eo ka'ango* (Do.), *eo ka'alima* (Fr.), *eo satoe*, *eo ka'aomo* (Za.).

De standen der zon tusehen haren open ondergang zijn de volgende: *mosoe eo*, dageraad, *mebete eo*, de zon gaat op, *nepa sangkadjoe wojo kandateka eo*, de zon is pas zoo hoog als een bamboestaak (7 u.), *ma-koenipa eo*, de zon is nog geel (8 u.), *ndatekamo eo*, de zon staat al hoog (10 u.), *kanjkebe' eo da saui* „de zon krabbelt zich op om boven te komen” (11 u.), *sarimo eo*, de zon is in 't toppunt, *tepile*, *teyoli*, *terantoe eo*, de zon is over 't toppunt heen, *madjolimo eo*, de zon daalt snel (3 u.), *maloeo eo*, de zon is al nacht (4 u.), *lawekamazeo*, de zon staat al laag (5 u.), *sojomo eo*, de zon is ondergegaan.

maeo (in L. niet), zonnig, heet; *ma'eoka*, een heelen dag over iets doen, een ganschen dag doorbrengen met, *ma'oka utaw setor morose*, die lieden hebben den heelen dag geroeid, *oelja dja na'eoka*, de regen valt den heelen dag door; *ndaeosi*, door de zon beschienen; *moëomo ku'ire'ikoe*, ik ben al dagen lang hier; *mopaeo' pelindjanja*, dag aan dag reisde hij voort.

sawo, een dag lang, *sawo sawo*, dag aan dag, *sawo se'i*, vandaag, *tesasawo*, *teasawo*, telkens eens een dag, van tijd tot tijd, *ri saronja*, op een anderen dag; *mantjoe*, iets in één dag bereiken, volbrengen, *mokato mantjao Poena*? kunt ge van hier op één dag (heen en terug) naar de rivier Poena loopen? *mamposawo*, lang over iets doen, er den heelen dag, langen tijd voor nemen; *mampasawo*, in één dag den vijand overvallen, *kapali mobamoea ri eo mboeja*, *da napasawo utaw*, het is verboden een huis te bouwen op den

eersten dag na Nieuwe Maan, dan zal men op één dag worden overvallen en afgemaakt; *patesawoka*, niet op denzelfden dag, elk op een anderen dag.

sintjoe, op denzelfden dag, *ananggoli radoea se'i sintjao pampana*, deze twee kinderen zijn op denzelfden dag geboren, *kami da meicawo rano*, *boi sintjao kibi*, wij zullen morgen wieden, opdat we niet op denzelfden dag wieden als gij: *mosintjao*, op denzelfden dag vallen, *mosintjao pesalenja pai pesale joenoe*, het gemeenschappelijk werk op hun akker valt op denzelfden dag als dat van anderen: *mampasintjaoeka*, op denzelfden dag doen vallen, *ne'e ndapasi-njaoeka pasole pesalemoe*, doe je gemeenschappelijk akkerwerk niet op denzelfden dag vallen als dat van 't onderdorpshoofd.

mantjinawo (v. *sawo* met inf. -in-), in één dag iets afdoen, iets één dag laten durven, *tabako ndasinaeo*, tabak die (na gedompeld te zijn in palmwijnazijn, waarin geraspte gambir is opgelost) één dag in de zon is gedroogd, *tawo nasinaeo noe ireali*, menschen die op één dag door de vijanden zijn overvallen en overwonnen.

mesalawo, op klaarlichten dag koppen-snellen (i. pl. v. 's nachts of in de morgenschemering), *mepesalawo noe ireali*, de vijand heeft hen midden op den dag gesneld.

moulivasi (v. *ri eo*), coitus uitoefenen bij dag.

rano, de dag v. morgen, *rano bare'e*, overmorgen, *ranoenja*, ook wel *rano*, later, in lateren tijd, *dika pawanoe sa'e*, *boi utawo ranoenja*, bewaar een deel uwer rijst, opdat ge later geen honger lijdt, *posikola*, *noekato'e rano*, ga naar school, opdat ge later knap wordt; *terarano*, over eenigen tijd.

e'o, verdroogd, ingedroogd, zooals soms geschiedt met lijken die niet verrotten: op het doodenfeest werden zulke lijken in hun geheel gelaten: *siko kookita be manit'*, *manoro*, *da e'o ranoenja*, ik zie je nooit zweeten, je lijkt zal zeker later uitdrogen.

eoë (Tob. *arom*, Lamp. *ajoen*), *Amaranthus* sp. (Cl. 191). Inl. spinazie, gekweekt en als groente gegeten, *oe buloeta*, wilde soort, ge-

doord, niet gegeten, *Amaranthus spinosus* (Cl. 194).

eoea (vgl. *aloe* en Tontmb. *ajoe*, *eloe*), de tijd tusschen het eind v. d. oogst en het opnieuw aanvullen met den landbouw, vroeger in de maanden October–December, de tijd v. feestvieren, rondreizen en koppensnellen, Tor. II, 18, 121, 170; *eoea taoe*, er is een rustperiode in den landbouw; *eoea mpoepa pae*, de rusttijd van 't wachten op den groei der rijst (na het wieden); *sangka'eoea*, ééne rustperiode.

epa, kortere vorm van *nepa*. (MS.)

1. epe (Par. id. „hooren”, Tons. *épe*, Tontmb. *épe*); *maepe*, *maepesi*, *mangaepe*, iets gevoelen, gewaarworden (de bet. „hooren” is in sommige vormen nog duidelijk), *koépe*, ik voel het, *mapari naepe*, hij heeft het moeilijk, *paendaka wo'oe*, *be naepe!* zet (den pot) nog eens voor hem op ('t vuur), hij voelt het (eten) niet, hij is niet verzadigd, *koépenu rioenja*, ik heb vooreerst genoeg, *koecaika pakoeli*, *be naepe*, ik heb hem medicijn gegeven, maar hij heeft er geen uitwerking van gevoeld, *naepemo ananja*, zij voelde dat zij zwanger was; *koépe-epe*, ik vind, me dunkt, ik zou zeggen, *koépe² be da ma'i taoe setoe*, ik zou zeggen, ze zullen niet komen, *koépe², bale*, *kita da mevalifimo*, me dunkt, vriend, we zullen terugkeeren; *podu sakoli napaepe*, *maka be ma'ai*, hij heeft er maar weinig van gevoeld, want 't was niet erg; *paep² ndajakoe*, *da rongá-baloe jakoe*, ik heb een voor-gevoel, dat ik spoedig weduwe zal zijn; *epesi*, *da noépesi bokonja!* proef nu maar eens hoe lekker het is! uitroep v. leedvermaak, ook alleen: *epesi!*

maepe wordt ook gebruikt in den zin van: ondersteld, gesteld, als 't eens was dat, *maep siko mokole lipoe*, *bemo da noeaja taoe*, gesteld gij waart dorpsheer, dan zoudt ge om niemand meer geven, *maep tamakoe manimo*, *be da noekoto mampanjarika*, gesteld dat mijn oom je schoonvader was, dan zoudt ge niet in staat zijn hem van palmwijn te voorzien.

maepesaka, ineens iets te voelen krijgen, *be koemjani poe'oe ndjoe'akoe*, *dja koépesaka*, *laemo*, ik weet niet welke oorzaak mijne

ziekte heeft, ik voelde ineens dat ze er was. *mangepe*, aangetast zijn door, te lijden hebben van, *mangepe baee rakamande*, de visschen ondergaan er den invloed van, dat ze met *kamandi* worden bedwelmd, *dja mangepe sakodi taoe madjoe'a*, *be ma'ai pangepanja*, de zieke heeft slechts een weinig v. d. ziekte te lijden, hij lijdt er niet erg van; *mampengepe*, aan iets voelen, om het te probeeren, *roomo koepengepe*, *be matadja penai*, ik heb het al eens aan gevoeld, geprobeerd, het zwaard is niet scherp, *mampengepesi reme*, de weersgesteldheid opnemen, zooals de koppensnellers des morgens vroeg doen, helder weer voorspelt gunstig, bewolkte lucht ongunstig, *mampengepeka anoe manee*, aan iets zwaars tillen, trachten te bepalen of iets zwaar is.

mombeepe, elkaars gevoelens raadplegen, elkaar over iets hooren, *wa'a mokole mombep epe rioenja*, *nepa da mogombo*, de hoofden raadplegen eerst elkaars gevoelens, daarna houden ze vergadering, *pombepeka i Ta Rame*, pleeg overleg met T. R.; *mampapepeka*, iemand bevelen eens anders gevoelen te raadplegen.

inepe (krijgsterm), gehoord, opgemerkt door den vijand, ook gezegd v. degenen die iets gehoord hebben, *pakaduyo melindja*, *bei inpe kita*, loop voorzichtig, dat we niet worden opgemerkt, *inepemo irali*, de vijand is opgemerkt, *inepemo wa'a ngkabosenja*, de hoofden zijn er van op de hoogte; *mampoinpe*, door iets zijn opgemerkt, zijn verraden, v. iets de kwade gevolgen ondervinden, *napoinpepemo sorbi*, *napomalente*, hij ondervindt de gevolgen der inenting, hij is er onwel van; *mampapai'inepeka*, iemand iets van anderen doen hooren, waardoor hij verraden is, *mampapai'inepeka jornoé kama'i irali*, aan zijne makkers de komst van den vijand verraden.

saniepekor, *saniapaepokoe*, met dat ik 't gevoelde, bemerkte, *saniepekor djoe'akoe*, *lie² koepobonene*, zoodra ik gevoelde ziek te worden, heb ik er dadelijk werk van gemaakt, *saniapapenja kamasi niasi*, *karakoe² buela manginoe*, zoodra de buffels proeven

dat 't zeewater zout is. drinken ze er gulzig van.

epea, droog blad („wat gehoord wordt”, als men er op trapt), *mosero epea*, de droge bladeren kraken, *kakoosi epea toelo'ow*, grijp een handvol van gindsche droge bladeren, *ane taoe tota'i ri tongo narwoe*, *naenga ndjole pai pae*, *da epea*, als iemand poept op den akker, dan ruiken de mais en de rijst het en ze worden tot droge bladeren.

Amp. repeno (raepemo) oeénja, kiso! nu heeft hij 't eens ondervonden (heeft 't sap er van geproefd), hoor! *pangepe-ngepeka roejoe, gete!* proef het maar eerst eens, vriend!

2. epe, een groote rotan-soort, maar weinig bruikbaar, daar ze spoedig breekt.

epo, in 't water gevallen bladeren, 't zij ze drojven of zinken.

1. era (Gaj. id., Ment. *ira*, Bim. *hera*, Rot. *kera*, Soemb. *kera*, *jera*, Tob. *eda*), zwager, schoonzuster. nl. echtgenoot v. zuster of broeder, zuster of broeder v. d. echtgenoot (vgl. 2. *lago*); ook neven en nichten worden tot de zusters en broeders gerekend: *wa'anja To Pebato anoe mekani ri eranja*, alleen de Pebatoers zeggen „U” tot hun zwager en schoonzuster; *taoe saera*, lieden die elkanders *era* zijn: *anoe koepiera*, die mijn zwager, schoonzuster is; *kami moera*, wij zijn elkanders *era*: *ka'era²*, telkens het woord *era* gebruiken, zooals men wel doet onder tijdgenooten. bij wijze v. vriendelijke toespraak.

PmB. en Meerstr. *ngga'era* (soms verkort tot *ngga'e*) = *era*.

2. era, pr. t.; *kio tangi moepiera*, bijna was de hemel neergevallen,

lewa waara da magenta, alsof de wolken zouden losraken.

kio tangi da mudoendoe, bijna was de hemel neergekomen.

lewa waara da torwendoe, alsof de wolken zouden neervallen.

1. ere; *moerr-ere*, zich breed maken, zich uitzetten, zich ontplooien, *moerr² potoreulanja*, *bangke koronja*, hij zit breed uit, op zijn gemak, zooveel mogelijk plaats innemende, *dja poerr²moe noepakoro*, je zorgt maar dat

je op je gemak zit; *kaere²*, *era poedi*, in zijn volle breedte ter neder liggende, als een mestvarken.

mengere, breed uitstaan en daardoor niet sluiten, v. e. pak waarvan 't omhuisel zich niet kan sluiten, *mengere² paseba*, *mekoe-koenganga*, *maramo banganinja*, de draagsarong kan zich niet sluiten. ze staat een weinig open, de inhoud is te zien. (Een ander *mengere*, zie *kere*.)

meboengere (ook *meboengiri*), zich openen, opengaan, spijzen, zich ontplooien, *meboengere loka*, de pisang splijt open; *teboengere paoeba*, *boeke gaga*, van de draagsarong zijn de randen uiteengegaan, ze is te vol.

mantjoere, *mantjoesoeere*, breed uitslaan, v. de vlam v. e. vuur, *mantjoere apoe*, *rekanya anoe masoeere*, het vuur slaat uit, de vlam is het die het doet branden, *mlipakadago*, *apoemi dja kantjoesoeerr*, past op uw vuur is aldoor geweldig aan 't branden.

PmB. *maleoe kinoni*, *nasoeere noe apoe*, de rijst is verfleest, ze heeft te lijden gehad van uitslaand vuur (dat te dicht genaderd is).

2. ere (uit het Ned. „heer”), de heer in het kaartspel.

eri (vgl. *eri*, suff. in de pr. t., soms vervangen door *-eri*, bet. = *-aka*); *ma'eri²*, niet met den eigenlijken naam noemen, ontzien, *ananggodi dja mlipari-eri*, het kind wordt maar met troetelnaampjes aangesproken, *bare'e nato'o mpajoa*, *dja ma'eri²*, hij heeft het niet recht-uit gezegd, hij heeft het verbloemd.

ero; *maero*, ontstemd, omdat men te schande gemaakt, geplaagd is, of iets derg., *mlai maero*, *wa'anja maeropi*, hij is ontstemd weggegaan en heeft zijne vrouw zonder voedsel achtergelaten.

esa (uit *pesa*, of *esanja*, uitroep v. ongeduld, dikwijls niet weer te geven, *esa ise'i*, nu, op 't oogenblik, *noemipatuu esanja anoe mlipatoe?* wat is dat dan toch dat jullie bpraat? *ri raja esa koto mposomponja*, en waarachtig, terwijl hij naar beneden sprong.

ese (vgl. *gese*, *gantie*, enz.); *maese*, iets schuren, wrijven, *paese*, schuurmiddel, bv. een ruw blad, ook n. v. e. boom met harige bladeren.